

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

Eine Siedlungsgrube mit Keramik des Blučina-Horizontes aus Habrovany (Bez. Vyškov). In Habrovany — Flur „Blatice“ — barg Ant. Duroň den Inhalt einer Siedlungsgrube, die vom Bulldozer gestört war und übergab diesen dem Ostrauer Museum.

Die Grube enthielt eine ganze Tasse, Scherben von stark durchgebrannten und durch Glut deformierten Gefäßen, Lehmewurf und einen Steinglätter. Insgesamt hat man 450 Scherben geborgen, von denen man rekonstruieren konnte: eine Tasse, eine kleine Kanne, eine Amphora, ein Vorratsgefäß, eine Urne, einen Doppelkonus, einen Topf. Weitere Bruchstücke ergänzen den Charakter der Keramik, die man nach Analogien, vor allem von Blučina-„Cezavy“ in den übergehenden Hügelgräber-Velatice-„Blučina-Horizont“ legen kann, der in die Stufe R BD datiert ist.

ZPRÁVA O URČENÍ ROSTLINNÝCH ZBYTKŮ Z HABROVAN

(okr. Vyškov)

EMANUEL OPRAVIL, Geografický ústav ČSAV, Opava

Vzorek označený H-2/1515 pozůstával ze čtyř částí uložených v epruvetách bez dalšího číslování.

a) epruveta se zlomky zuhelnatělého dřeva neobsahovala žádná semena; zlomky dřeva pocházejí pravděpodobně z jednoho většího kousku, který se při vysýchání rozpadl. Všechny zlomky představují zuhelnatělé dřevo dubu — *Quercus* sp.;

b) epruveta s větším množstvím zuhelnatělých semen obsahovala nahé obilky prosa setého — *Panicum miliaceum*; jen na některých obilkách se uchovaly zbytky pluch, část obilek byla zastoupena jen zlomky; v nepatrném množství jsou přítomny mikroskopicky velké úlomky zuhelnatělého dřeva dubu — *Quercus* sp.; celková váha vzorku v této epruvetě činí 8,4 g;

c) epruveta s menším množstvím zuhelnatělých semen rovněž obsahovala nahé obilky prosa setého — *Panicum miliaceum* s nepatrnou příměsí drobných úlomků zuhelnatělého dřeva dubu — *Quercus* sp. o celkové váze 3,4 g;

d) malá epruvetka obsahovala jen semena plevelů, k nimž bylo přidána po jedné nažce svlačcovce z obou předchozích vzorků; celkem byly zjištěny následující plevely (zuhelnatělá semena): svlačcovec popínavý — *Bilderdykia convolvulus* — 2 nažky; merlík bílý — *Chenopodium album* — 13 semen; merlík zvrhlý — *Chenopodium hybridum* — 1 semeno; merlík — *Chenopodium* sp. (poškozená semena) — 31 semen.

Protože k analýze byl předložen zřejmě již proplavený vzorek, nelze jednoznačně stanovit, zda obilky prosa byly zbavené pluch ještě před zuhelnatěním (jáhly) nebo až při plavení nálezu.

NÁLEZ VELKÉ ZÁSOBNICE NA VELATICKÉM SÍDLIŠTI V PŘIBICÍCH

(okr. Břeclav)

JIŘÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV BRNO

(Tab. 53)

Na konci roku 1971 našel F. Kadlec z Přibic na zahradě svého domu číslo 255 (kat. číslo 1644/16) při přípravě půdy pro sázení vinné révy velkou nádobu. Na nález upozornil dlouholetého spolupracovníka Archeologického ústavu v Brně V. Effenbergera. Záchranný výzkum ústavu, provedený za velmi ztížených podmínek ve sněhu a na omezeném prostoru mezi nově vysázenými sazenicemi vinné révy, zjistil pod ornici silnější vrstvu šedočerné popelovité hlíny, o níž se již nedá přesně říci, zda je součástí souvislejší kulturní vrstvy nebo výplně větší jámy. Podloží v hloubce 60 cm tvořila šterkopísková terasa.

Velká zásobnice byla svou spodní částí zahloubena asi 15 cm do šterkopísku. Vedle ní ležela na úrovni podloží na boku necelá polovina velké, široké hrncovité zásobnice. Silně popelovitá vrstva obsahovala dále jen několik zlomků keramiky a zvířecích kostí pouze v bezprostřední blízkosti těchto nádob. Domnívali jsme se proto, že jde o zvláštní druh žárového pohřbu s popelovitou výplní velké hrobové jámy, jejíž rozměry se již nedaly zjistit. Zásobnice však byla vyplněna stejnou popelovitou hlínou jako zásyp po její vnější straně. Našli jsme v ní roztroušeno také jen několik zvířecích kostí, ojedinelých střepů a na dně rozbitý džbáněk, miskovitý šálek a části nejméně dvou kónických mís druhotně deformovaných žárem. Nikde nebyly stopy po žárovém pohřbu. Funkce tohoto nálezu se tedy nezjistila.

Popisy nálezů

Velká amforovitá zásobnice z hrubého písčitého materiálu se světle hnědým povrchem, na vnější straně hrubě svisle prstovaným, uvnitř nerovným, hlazeným. Má velmi úzké, lehce nožkovitě odsazené dno, vyšší tělo s vysoko položenou výdutí a válcovité hrdlo se široce přehnutým okrajem. Ostrý lom mezi hrdlem a tělem zdůrazňuje plastická důlkovaná páska. Výška nádoby je 62 cm. — Polovina velké hrncovité zásobnice z hrubého materiálu, s povrchem na vnější straně světle hnědým, nepravidelně zdrsněným a nad výdutí málo výrazně svisle prstovaným, uvnitř šedočerným, nerovným a jen ledabyle hlazeným. Má úzké dno, vysoký vejčitý tvar těla a nálevkovitě přehnutý okraj na vnější stranu šikmo seříznutý; okraj vybíhá na čtyřech místech v menší lalokovité výčnělky. Výška nádoby je 48 cm. — Džbánkovitá nádoba z jemnějšího materiálu s hlazeným a leštěným povrchem, na vnější straně šedohnědým, s hnědočernými skvrnami, uvnitř šedočerným. Má nepatrně dovnitř vyklenuté dno, kónickou spodní část s vysoko položenou výdutí (svisle žlábkovanou) a nízké, válcovité hrdlo s plynule nálevkovitě rozevřeným okrajem. Ucho se nedochovalo. Výška nádoby 9 cm. — Větší miskovitý šálek z hrubšího písčitého materiálu, s oboustranně hlazeným a leštěným povrchem hnědočerné barvy, se světlejšími a černými skvrnami. Má úzké, dovnitř vyklenuté dno a polokulovitou spodní část, která je ostrým lomem oddělena od lomené horní části s nálevkovitě rozevřeným okrajem. Odložené ucho vystupovalo pravděpodobně lehce nad okraj a dosedalo na břišní lom. Výška nádoby je 8,8 cm. — Částečně druhotně přepálená a deformovaná široká kónická mísa z hrubšího písčitého materiálu se světle hnědým povrchem, uvnitř hlazeným a leštěným, na vnější straně nerovným, drsným a pouze 2 cm širokým pruhem, při okraji hlazeným a leštěným. Má lehce dovnitř vyklenuté dno, kónické stěny mírně vyklenuté a ucho při okraji (dochováno jen spodní nasazení). Výška nádoby 12 cm. — Střepy většinou z druhotně přepálené kónické mísy. — Okrajový stěp velké mísovité nádoby se široce přehnutým a nahoře střečovitě hraněným okrajem.

Bezuché amfory s válcovitým hrdlem a široce přehnutým okrajem jsou typickým představitelem staršího i vrcholného stupně velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí. Naše zásobnice, odlišující se od nich jednak mimořádně velkými rozměry, svislým prstováním celé vnější plochy a do jisté míry i plastickou, důlkovanou páskou na rozhraní hrdla a těla, nemá přímou analogii. Dosud známé velatické zásobnice mají poněkud odchýlnější stavbu a nemají tak úzký vztah k bezuchým amforám. — Nezvyklým a málo běžným tvarem je i část druhé velké hrncovité zásobnice, již dodávají šikmé lalokovité výběžky ze šikmo seříznutého okraje v rámci velatické fáze poněkud archaičtější vzhled. — Pro bližší datování může posloužit miskovitý šálek s lomenou výdutí i horní částí těla, který má nejpočetnější obdoby v keramickém inventáři blučinského sídliště na „Cezavách“, i ve starších celcích horizontu pohřebiště, např. v Lednici a Marečicl. — Širší džbánkovitý tvar s nízkým válcovitým hrdlem a svisle žlábkovanou výdutí jen potvrzuje datování celého nálezu, nejpravděpodobněji do stupně Baierdorf.

Der Fund eines grossen Vorratsgefässes auf der Velaticer Siedlung in Přibice (Bez. Břeclav). Ende des Jahres 1971 fand F. Kadlec aus Přibice im Garten seines Hauses Nr. 255 (Kataster Nr. 1644/16) bei der Herrichtung eines Weingartens ein grosses Gefäss. Die Rettungsgrabung, welche unter sehr schwierigen Bedingungen im Schnee und auf einem beschränkten Raum zwischen neuangebauten Weinrebstöcken durchgeführt wurde, stellte unter der Ackerkrume eine stärkere Schicht grauschwarzer aschiger Erde fest, von der man nicht mehr genau sagen kann, ob sie der Bestandteil einer zusammenhängenden Kulturschicht oder der Aufschüttung einer grösseren Grube ist. In einer Tiefe von 60 cm bildete das Liegende eine Schotterterrasse.

Das grosse Vorratsgefäss war mit seinem unteren Teil ungefähr 15 cm in den Schotter sand eingetieft. Neben diesem lag im Niveau des Liegenden, auf der Seite, fast eine ganze Hälfte eines breiten topfförmigen Vorratsgefässes. Die stark aschige Schicht enthielt ferner nur einige Keramik- und Tierknochenbruchstücke jedoch nur in unmittelbarer Nähe dieser Gefässe. Wir nahmen daher an, dass es sich um eine besondere Art einer Brandbestattung handelt, mit der aschigen Ausfüllung einer grossen Grabgrube, deren Ausmasse man nicht mehr feststellen konnte. Das Vorratsgefäss füllte jedoch die gleiche aschige Erde aus, wie in der Aufschüttung rings um seine äusseren Wände. In ihr waren einige Tierknochen, vereinzelt Scherben und am Boden ein zerbrochener Krug, eine schüsselförmige Tasse und Teile von mindestens zwei konischen Schüsseln verstreut, durch Glut sekundär deformiert. Nirgends waren Spuren von einer Brandbestattung. Die Funktion dieses Fundes konnte also nicht festgestellt werden.

Henkellose Amphoren mit walzenförmigem Hals und breit geöffnetem Rand sind ein typischer Repräsentant der älteren und der entwickelten Stufe der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur. Unser Vorratsgefäss, das sich von ihnen einerseits durch aussergewöhnlich grosse Ausmasse (Höhe 62 cm), durch senkrechte Fingerstrichrauhung auf der gesamten Aussenfläche und gewissermassen auch durch Fingertupfenleisten am Umbruch des Halses und des Körpers unterscheidet, hat keine direkten Analogien. Die bisher bekannten Velaticer Vorratsgefässe haben einen etwas abweichenderen Bau und keine so enge Beziehung zu henkellosen Amphoren. — Eine ungewohnte und wenig übliche Form ist auch der Teil des zweiten grossen topfförmigen Vorratsgefässes (Höhe 48 cm), welches durch die schrägen lappenförmigen Ausläufer aus dem schräg geschnittenen Rand, im Rahmen der Velaticer Phase, etwas archaischer wirkt. — Für eine nähere

Datierung kann die schüsselförmige Tasse mit geknicktem Bauch sowie oberem Gefässteil (Höhe 8,8 cm) dienen, welche die häufigsten Analogien im keramischen Inventar der Blučina-Siedlung auf „Cezavy“ sowie in älteren Komplexen des Gräberfelder-Horizontes in Lednice und Marefy besitzt. — Die breitere Krugform mit niedrigem walzenförmigen Hals und senkrecht gerilltem Bauch (Höhe 9 cm) bestätigt nur noch die Datierung des gesamten Fundes höchstwahrscheinlich in die Stufe Baierdorf.

ZEMĚDĚLSKÁ OSADA VELATICKÉHO LIDU V LOVČIČKÁCH

(okr. Vyškov)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AŮ ČSAV Brno

(Tab. 54–55)

Systematický výzkum velatického sídliště v Lovčičkách na Slavkovsku, zahájený prvním plošným odkryvem v roce 1964, pokračoval v roce 1971 sedmou výzkumnou sezónou. Navázal severním směrem na dosud odkrytou plochu téměř čtvercovitého půdorysu o rozměrech 100 × 105 m. Cílem této etapy mělo být zjištění severovýchodního okraje osady.

Na ploše 1000 m² (50 × 20 m) jsme našli 14 jam, 114 kúlových jamek a 1 kostrový hrob. Jámy měly jako obvykle kruhovitý či oválný půdorys a směrem dolů se kuželovitě rozšiřovaly k širokému, vodorovnému a pečlivě vyrovnanému dnu (nepatrně mísovité prohnutému). Byly s největší pravděpodobností zbytkem zásobních sklípků. Protože se na celém sídlišti nevytvořila souvislá kulturní vrstva (původní povrch byl neustálým splavováním a intenzivním zemědělstvím zcela zničen), byly jámy jediným místem nálezů. Šedočerná popelovitá výplň obsahovala ve všech jamách na této ploše výhradně velatický střepevý materiál, zlomky mazanice a zvířecí kosti. — Kostrový hrob číslo 8 měl rozměry 90 × 230 cm a zahluboval se jen 5–10 cm do sprašového podloží. Na dně ležela v natažené poloze na zádech kostra ženy bez jakýchkoliv milodarů. Byl to již druhý případ podobného nedatovatelného a mělce zahloubeného hrobu; byly od sebe vzdáleny asi 77 m.

Kúlové jamky patřily sedmi celým, bezpečně zjiitelným půdorysům a třem dalším, částečně odkrytým, které pokračovaly ještě dále za hranice zkoumané plochy.

Půdorys domu L (částečně odkrytý již v roce 1965), měl téměř čtvercovitý tvar o rozměrech 5,30 a 5,50 m a tvořily jej tři řady po čtyřech kúlových jamkách; před severovýchodní štítovou stěnou byla ve vzdálenosti 3 až 3,30 m předsunutá další trojice kúlových jamek, takže celý půdorys o šířce 5,50 m byl 8,50 až 8,70 m dlouhý se zastavěnou plochou 47,30 m².

Půdorys domku M byl téměř celý odkrytý již v roce 1965. Malý obdélníkový půdorys o rozměrech pouze 2,30 × 4,40 m, se zastavěnou plochou 10,10 m², měl jen dvě řady po třech kúlových jamkách bez středních nosných kúlů hřebene sedlové střechy.

Půdorys domu N (částečně odkrytý již v roce 1965) byl shodný jak konstrukcí stěn, tak i velikostí s půdorysem domu K. Měl obdélníkový tvar o rozměrech 4,70 × 7,20 m a tvořily jej tři řady po čtyřech kúlových jamkách. Zastavěná plocha byla 33,80 m².

Půdorys domku AV (částečně odkrytý již v roce 1965 a 1970) měl malý čtvercovitý tvar o rozměrech 3,70 × 3,70 m, se zastavěnou plochou 13,70 m². Vedle rohových kúlových jamek měly ještě dvě protější stěny po jedné další kúlové jamce uprostřed.

Půdorys domu AW nebyl ve zřetelnosti počtu kúlových jamek zcela jasný. Obdélníkový půdorys o rozměrech 4 × 6,30 m, se zastavěnou plochou 25,20 m², tvořily původně pravděpodobně tři řady po čtyřech kúlových jamkách.

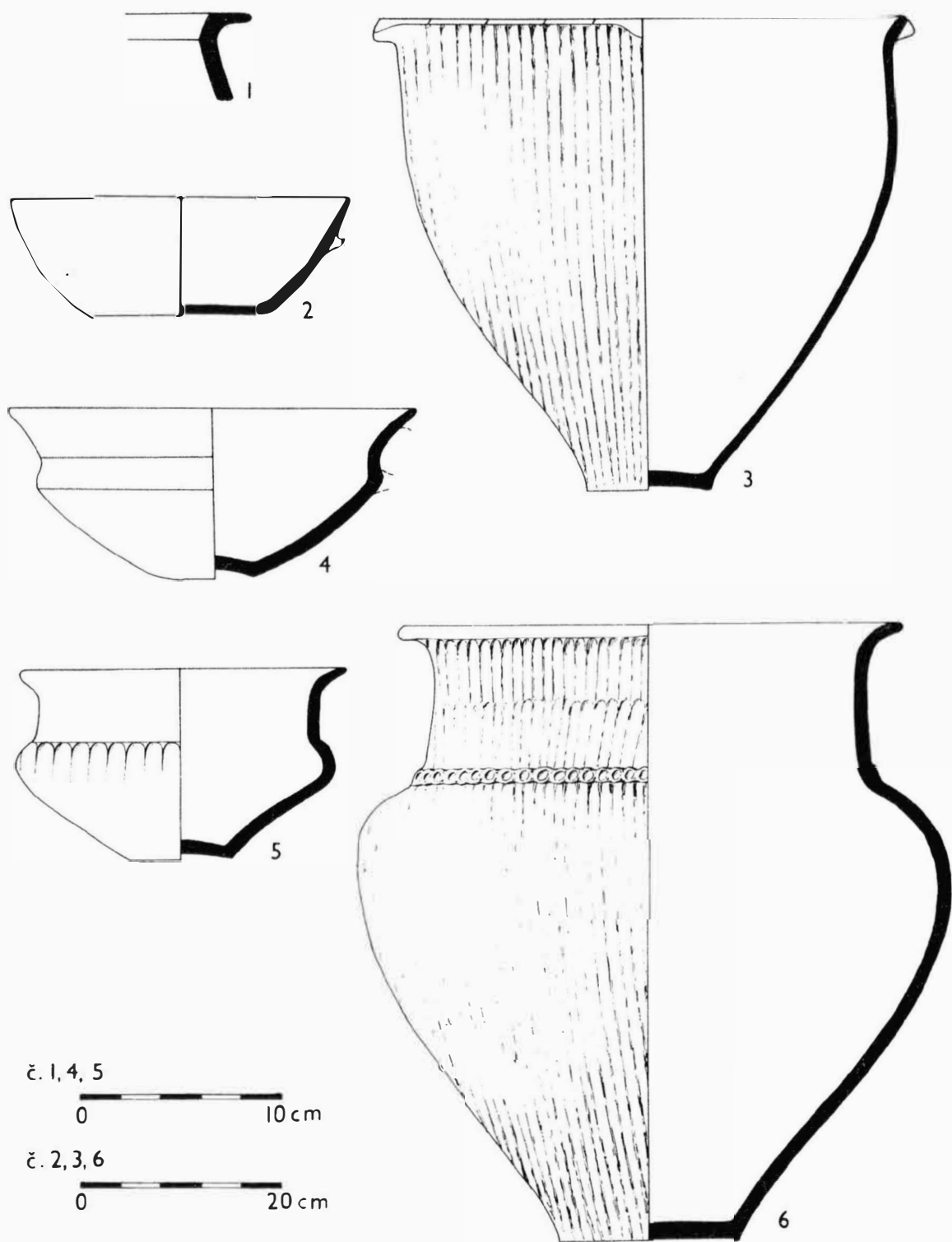
Půdorys domu AX není zatím ještě zcela jasný; bude snad zřetelnější až po odkrytí další plochy.

Ani další půdorys AY není bezpečně doložen. Dvě řady po třech kúlových jamkách vymezovaly obdélníkovou plochu o rozměrech 4 × 6 m (zastavěná plocha 24 m²).

Půdorys domku AZ měl malý obdélníkový půdorys o rozměrech 3 × 5 m, se zastavěnou plochou 15 m². Patřil k běžnému typu menších domků vymezených dvěma řadami po třech kúlových jamkách, bez středních nosných kúlů hřebene sedlové střechy.

Nově zjištěné půdorysy jsou dalším pokračováním menších i větších domů, které v širokém oválu uzavíraly volné prostranství s rozsáhlou halovou stavbou uprostřed (na vrcholu nepatrného návršíčka). Nepodařilo se však v těchto místech, jak se předpokládalo, najít okraj vesnice. Sídlištní objekty budou pravděpodobně pokračovat ještě dále k severovýchodu, až na výraznější terénní zlom, kterým je zvýšená terasa oddělena od prudšího svahu nad údolíčkem místního potoka. Výzkum bude tedy i v příštím roce pokračovat tímto směrem.

Bäuerliche Niederlassung der Träger der Velaticer Kultur in Lovčičky (Bez. Vyškov). Die systematische Grabung der Velaticer Siedlung in Lovčičky bei Slavkov, durch eine Flächenabdeckung im Jahre 1964 eröffnet, setzte im Jahre 1971 mit der siebenten Grabungssaison fort. Sie knüpfte

Tab. 53

Přibice (okr. Břeclav). Keramika ze sídliště velatické kultury. — Keramik aus der Velaticer Siedlung.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné